

STIRPIVM HISTORIÆ
PEMPTADIS SEXTÆ
LIBER QVINTVS ET VLTIMVS,
DE PERPETVA FRONDE VIRENTIBVS,
ET CONIFERIS, ET RESINIFERIS.

PRÆFATIO.

LAM ad operis nostri *noevīda* ac *fin. m. properamus*, *ultimumq̄*, non modò *sextæ Pemptadis*, sed & *totius stirpium historie librum aggredimur*, quo non pauca comprehenduntur *perpetua virentes fronde*, inter quas *Conifera ac Resinifera* occurrunt; de quibus pro operis nostri instituto deinceps agendum. *Auspiciamur autem à Lauro semper frondente ac virente frutice*, atque eodem quoque *coronario*. Operi sine *imposito*, veluti & *certamini feliciter peracto*, corona debetur. Non quidem cuius *absoluto eadem*, sed pro eiusdem *conditione differens*. Medico operi nulla aptior quam ex *Lauro conferrī potest*. *Apollini siquidem hæc sacra est*: dedicata quoque & *adamata*. *Apollo autem non vaticinationis tantummodo*, sed & *Medicina parens ac inuentor celebratur*: atque *vniversarum herbarum ei subiecta potentia fertur*. *Opportune idcirco ad operis huius finem Laurus aditum præbet*.

DE LAURO. CAPVT I.

Laurus.

LAURVS non rarò mediocris arboris altitudinem assequitur: ramis pluribus luxuriat, cortice virentibus. folia ei oblonga, lata, dura, colore virètia, suaueolentia, sapore nonnihil amaricantia: flores herbaei coloris secundum ramulos ac folia exeunt: baccæ siue fructus rotundis longiores, cortice integuntur nigricante; interior harum nucleus in duas partes finditur, veluti *Perfici*, & *Amygdali*, aliorumque, colore è ruffo subnigricas, odoratus, sapore cum exigua acrimonia nonnihil amaricans.

Huius verò & altera species fruticosa magis existit, à radicibus germina plura emittens, quæ tamen in altitudinem tantam vt prior, non assurgit, & corticibus ramulorum rubet: folia verò etiam teneriora ac minus dura habet: ceteris priori non absimilis.

Duas autem has *Laurus* *Dioscorides* haud ignorauit. Quamdã enim *tenuifoliam* esse ait, alteram verò *πλατυτέαν* siue folio latiore; aut potius *χαρύτεαν*, id est, duriorẽ, quod magis conuenit.

Nascitur *Laurus* in *Hispania*, *Italia*, aliisque calidioribus regionibus: solo apud *Belgas* *salsilagine* infecto melius proficit, vt in *Zelandiæ* insulis: alibi cura eget, & hieme à frigore arceri debet.

Vere noua germina, atque vnà flosculos proferit: baccæ sub *Autumnũ* perficiuntur. Viret arbos perpetuò.

Græcis hæc *Δάφνη* dicitur: Latinis *Laurus*: Italianis *Lauro*: Germanis *Lorbeerbaum*: Belgis *Laurus boom*: Gallis *Laurier*: Hispanis *Laurel*, *Lorer*, & *Loureiro*: Anglis *Laurel* / vel *Bay tree*: Bohemis *Bobecf*.

Fructus Græcis *δρυπίδες*: Latinis *Lauri baccæ*: Germanis *Lorbeeren*: Belgis *Walsteer*: Hispanis *Vayas*.

A Δάφνη

A Δάφνη Ládōnis filia quam Apollo adamavit, nomen habere à Poëtis fertur.

At Lauri baccæ & folia, vt Galenus ait, reficcant & excalfaciunt vehementer: plus tamen fructus quàm folia.

Cortex minùs acris & calidus est, sed magis amarus: habet verò & adstrictionis nonnihil.

Lauri baccæ cum melle aut passò in eclegmate profunt: Dioscorides ait, aduersus phtisim, orthopnoeam, & omnes circa thoracem defluxiones siue rheumatismos: contra scorpionum ictus ex vino bibuntur: vitiligines siue ἀλφουδ, expurgant: expressum verò harum aurium doloribus & auditus grauitati auxiliatur, cum vino vetere & rosaceo oleo instillatum: miscetur verò & istud acopis, & calfacientibus ac discurentibus vnguentis.

Nostra ætas baccis non ad pulmonis aut pectoris morbos vtitur, sed ad ventriculi, iocinoris, lienis, ac vesicæ affectus has exhibet: refrigeratum ventriculum concalfaciunt: concoctionem crudorum humorum promouent: languentem appetentiam excitant: cibi fastidium pellunt: iocinoris ac lienis obstructions aperiant: vrinas ciunt: menses mouent, & ad secundarum expulsionem faciunt.

Oleum verò ex his expressum aut decoctione elicatum, scabiem atque similes cutis fœditates citò curat: cæcis atque ab alto delapsis quoque illitum prodest: iuggillata tollit & sanguinem concretum, & humores circa dolentem locum digerit ac discutit.

Folia, Dioscorides ait, in balneo aut infessu vteri ac vesicæ vitis conuenire: virentia folia placidè adstringere: trita verò ac imposta vesparum ac apum ictibus mederi: cum polenta autem & pane inflammationem omnem mitigare; mitigare verò & stomachum cum potù assumpta, sed vomitum ciere.

Coquantur verò Lauri folia à recentioribus non rarò cum nonnullis cibariis, præsertim piscibus: verùm inde nulla nausea accedit, sed cibus istis conditus sapidior, ac ventriculo gratior redditur. Radicis cortex, auctore Galeno, calculos confringit, & iocinori prodest, trium obolorum pondere ex vino odorato potus: quod & Dioscorides habet, qui & addit, fœtus in vtero necare.

De Tino, siue Lauro siluestri. CAP. II.

Tinus, Laurus siluestris.

TINVS Lauro minor ac humilior est: ramulis oblongis, articulatis, in alas diuisis: foliis latis, læuibus, relucentibus, Lauriæmulis, odore destitutis, non alternatim dispositis, sed e singulis articulis situ oppositis: flosculis in umbellis paruulis ad ramulorum cacumina albidis, foris subinde nonnihil purpurascentibus: baccis veluti Myrti, sed longioribus, ac cærulei elegantissimi coloris.

Peregrina hæc stirps Belgio est, in paucissimorum hortis olim conspicua. Italiæ ac Hispaniæ agri, tum & aliarum regionum huius feraces existunt: pro quarum differente situ ac natura mutationem quoque nonnullam accipit.

Viret Tinus perpetuò, & frequenter vno eodemque tempore cum flore & maturis baccis conspici potest.

Tino huic nomen est, dicitur & Laurus siluestris, siue δάφνη ἀγρία: à Catone Laurus siluatica: Italis *Lauro saluatico*: ab Hispanis *Vua deperro*: ab aliis *Follado*: à nonnullis *Durillo*.

Occurrit huius apud Plinium mentio lib. xv. cap. xxx. his verbis: Tinus, hanc siluestrem Laurum aliqui intelligunt, nonnulli sui generis arborem. Differt colore: est enim ei cærulea bacca.

De viribus verò huius nihil vel Plinius, vel veterum alius quidquam habet.

De

De Rhododendro. CAP. III.

Rhododendrum.

ARBORESCENS stirps Rhododendrum est, Lauri effigie spectabilis: folia eius oblonga, maiora latioraque: quam Amygdali, crassa item duraque: flores elegantissimi, rubentes Rosarum speciem exhibent; quibus pereuntibus siliquæ succedunt digitalis longitudinis, teretes, in quibus semen lanosis floccis albidis implicitum, qui & vento sicuti pappi abripiuntur: radix longa, polita, & lignosa.

Nascitur, inquit Dioscorides, in *Ῥοδοδαίονι*, id est, amœnis viridariis, maritimis, & secus flumina: in Italiae quibusdam huiuscemodi locis reperitur.

Iunio mense flores prodeunt, siliquæ seriùs perficiuntur.

Apud Græcos *Ῥοδοδένδρον*: à Nicandro *Ῥοδοδένδρον*: Latinis similiter Nerion: item & *Ῥοδοδάφνη*, Rhododendron, & *Ῥοδοδάφνη*, Rhododaphne, id est, Rosea arbor, & Rosea Laurus: à nonnullis verò, ut inter spurias voces, *Ῥοδοδάφνη*, *Ῥοδοδάφνη*: in Officinis Oleander: Italis *Oleandro*: Hispanis *Adelfa*, *Eloendro*, ac *Alendro*: Gallis *Rosagine*.

Nerion autem siue Rhododendron foris impositum digerendi vim, ut Galenus ait, obtinet. at si intra corpus assumatur, perniciosum ac venenosum non tantum hominibus, sed plerisque etiam pecudibus.

Vim habent, Dioscorides scribit, flores & folia canibus, asinis, mulis, & plurimis aliis qua-

drupedibus animantibus exitialem ac lethalem: hominibus verò ex vino pota, sunt contra serpentium morsus præsidia, ac magis addita Ruta. Imbecillæ animantes, ut oves & capræ, si aquam bibant in qua folia maduerint, moriuntur.

De Iunipero. CAP. IIII.

INTER Iuniperos vna minor, altera maior peregrina. Est verò harum quædam florem edens, non tamen fructificans: alia fructum gignens florem haud adferens.

Minor Iuniperus lignosus est frutex, frequentibus alis ramosus: cortice membranaceo sponte disrumpente: materia ligni fulva, & cum accenditur odorata: foliola habet angusta, acumine pungentia, spinas idcirco magis quam folia referentia, non tamen admodum duras: baccæ eius, quæ fructum fert, initio virides, per maturitatem nigrae, legitimæ Fabæ, (in Græco perperam *καρπὸν* pro *καρπῶν* legitur) ac Ochri, id est, Eruiiæ magnitudine: radices hinc inde sparguntur, quædam tamen altè descendunt.

Iuniperus maior ad Cupressi altitudinem subinde excrescit, folio maiore ac duriore, fructu quoque grandiore, ad Auellanæ nucis quantitatem accedente, & ferè instar Gallæ, Bellonio auctore. Lachrymam hæc fundit liquidam æstiuis mensibus, quæ caloris officio in gummi coit.

Minor Iuniperus passim in vtraque Germania, Gallia, & alibi gignitur in incultis, desertis, apricis, montosis: rarè ad plana descendit, & frequenter humilis, sessilibus in terra ramulis latè sese diffundens, quandoque tamen exiguæ arboris instar se attollit, præsertim cultu accedente, aut in calidis regionibus.

In Fauro monte Bellonius maiorem gigui refert: Aloisius Anguillara iuxta littora maris Ligustici & Adriatici, & in Illyrico Iuniperum magnas baccas ferentem: alij in Gallia quoque Prouincia reperiri scribunt. Asperis maritimisque locis plerumque nascitur, ut inter notha Dioscorides.

Vtraque Iuniperus perpetua fronde viret, nec frigora horret: fructum tardè perficit, nec ante bimatum, singularis tamè annis novos promit, quo fit ut numquam absque fructu sit, & recen-

Dioscoridis
locus emen-
datus.

Iuniperus.

recentes veteres occupent . Autumno autem demum ad maturitatem perueniunt.

Iuniperus Græcis ἀρνειδος : Officinæ Latinam vocem retinent: Arabibus *Arconas*, & *Archenas*: Italis *Ginepro*: Germanis *Weckhholster*: Hispanis *Enebro*, *Ginebre*, & *Zimbro*: Gallis & Belgis *Geneure*: Anglis *Juniper tree*: Bohemis *Jalowec*.

Appellatur verò & minor ἀρνειδης, μωσιδος, & ἀκαλις, vocibus quidem inter nothas relatis.

Maior verò & similibus vocabulis κοπάριος ἀγρία, ἡ ἀκατιος, necnon & μωσιδος.

Bacca Iuniperi Græcis ἀρνειδης dicitur, quam & ipsa Iuniperus ἀρνειδης quandoque appellatur: Germanis *Kranetbeer*, *Weckholsterbeer*: Belgis *Geneurbesien*: Hispanis *Neurinas*: Bohemis *Jeno Jalowcowe*.

Lachryma Iuniperi, recepta Officinis voce, Vernix nuncupatur: Serapioni *Sandarax* & *Sandaracha* dicitur. Græcis verò alia *Sandaracha* Auripigmenti species, quæ in iisdem metallis quibus Auripigmentum gignitur, longè à Vernice hæc differt. Plinius lib. XI. cap. VII. & alterius quoque *Sandarachæ* meminit, quæ *Erithace* & *Cerinthus* vocatur: hæc est apum, dum operantur, cibus.

Calida autem & sicca est Iuniperus: vtrique, vt Galenus ait, tertij ordinis. Bacca verò & calidè sunt, sed non perinde resiccates. Vernix primo ordine exalfacit ac resiccatur, vt Arabes referunt.

Iuniperi fructus iecur renesque, Galeno auctore, expurgat: crassos glutinososque humores extenuat: salubribus medicamentis & antidotis admiscetur: affatim sumptus stomachum mordicat, caputque calefacit: alui excrementa nec retinet, nec propellit: vrinam cit. Potum hunc, Dioscorides ad vitia thoracis, tussis, inflationes, tormina, & venena prodesse: conuulsis, ruptis, & vuluæ strangulationibus conferre refert.

Aduersus autem veterem tussim, & difficilem illam, qua subinde pueri, excruciantur, & per quam crudi, lenti, viscosi humores, sanguine vnà quandoque permixto eiiciuntur, decoctum horum plurimum valere certissimum est.

Nonnulli in Bohemia aquam, in qua fructus isti macerati, alterius potus loco assumunt, qui admodum salubriter viuunt. Vtiliter autem hæc aduersus febres pestilentes & venena bibitur. respit autem haud ingratum. Superfunditur non semel tantum aqua, sed priore ferè exhausta, iterum vasculum noua adimpletur.

Foliorum ac ligni accensorum suffitu serpentes fugantur: & si quæ est maligna aëris qualitas, hoc emendatur. Succum foliorum ex vino illini & bibi, aduersus viperarum morsus prodest.

Corticis cremati cinis cum aqua illitus, lepras eximit.

Ramenta ligni assumpta perniciofa esse, vulgaria Dioscoridis exemplaria habent: sed emendatiora nequaquam: nec quisquam veterum hoc asserit.

Vernix defluentes è capite pituitosos humores suffitu reprimat: assumpta potaque ventriculo ac intestinis crudos pituitososque inhærentes humores concoquit: lumbricos & ventris tineas necat: mensium profluvia & hæmorrhoides sistit: commendatur & ad sanguinis sputationem, sinuosa vlcera inspersa resiccatur ac carne replet: cum oleo rosato permixta manuum & pedum rimas sanat.

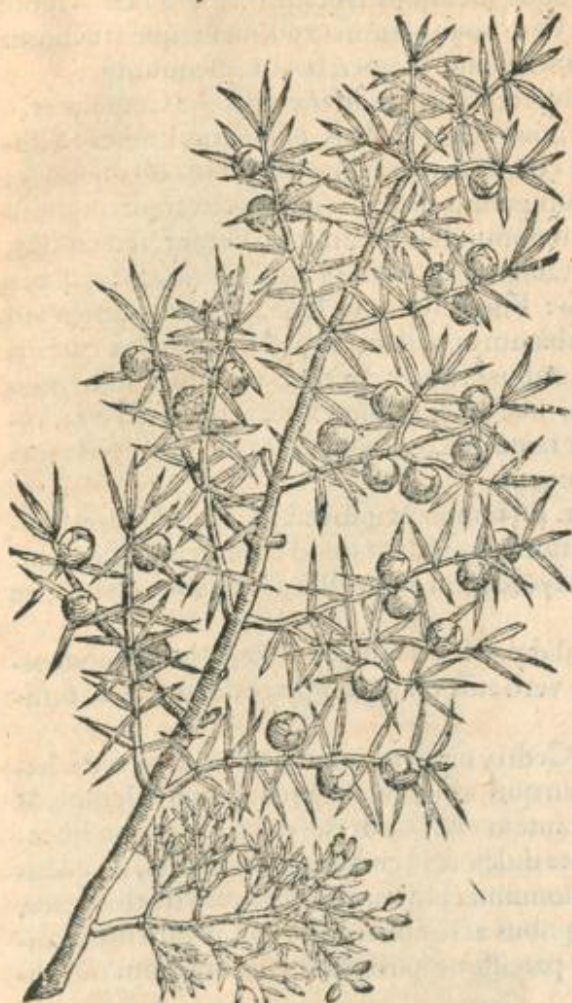
Fit ex hac cum oleo ex semine Lini temperata, liquida Vernix, cuius vsus ad tabulas depictas illustrandas, tum etiam ad ferri nitorem, & à rubigine defensionem, vtilis.

De *Oxycedro*, sine *Cedro minore*. CAP. V.

IUNIPERO similis *Oxycedrus*, quæ & minor *Cedrus* dicitur, ad differentiam videlicet magnæ, proceræ & coniferæ arboris *Cedrelates*, de qua posterius. Huius verò & duo genera,

Oxycedrus Phœnicea.

Oxycedrus Lycia.

nera, Theophrasto ac Plinio auctoribus: Lycia videlicet & Phœnicea.

Phœnicia Cedrus, quæ & Oxycedrus; caudice ramisque tortuosis ac nodosis, in alas complures diffusis, Junipero per similes apparet: ligni materies rubet, & uti Cupressi redolet: folia angusta & acuminata, Juniperinis duriora, acutiora, magisque pungentia, ac circa cauliculos rariora: fructus Auellanæ subinde nucis magnitudine, aut, ut Theophrastus, Myrti baccarum, per maturitatem fulvus aut rubescens, odoratus, gustatuque adeo suavis, ut & rustici subinde addito pane hoc vescantur.

Exudat quoque ex huius caudice, in calidis regionibus, gummi durum & perspicuum; Mastichi simile, quod tamen non uti hæc in mandendo lentum coalescit, sed friabile in tenuissimas facile resoluitur partes.

Altera humilis Cedrus Lycia, prioris altitudinem haud assequitur, caudice verò similiter tortuoso, brachij crassitudine, alis multis ramofo: cortice scabro, exterius fulvo, interius rubente: folia frequentiora, initio Juniperi æmula, sed tamen paulò breuiora; tertio verò aut quarto anno crassiora, & tereti figura, ad Cupressi vel alterius Sabinæ accedunt; retusa videlicet & minimè pungentia, quæ digitis trita odorem spirant pergratum. Ita vna eademque stirps inferius acuta & pungentia, superius verò crassa & retusa promit folia: ut à doctiss. Clusio diligentissime obseruatum: fructus autem huius rotundus baccarum Juniperi instar colore per maturitatem flauus, ad ruborem inclinans: gustu subamarus, ceterum odoratus.

Vtraque humilis Cedrus Germaniæ non modò inferiori, sed & superiori peregrina. Amant tamen, ut Theophrastus ait, saxosis & frigidis nasci.

Phœnicia Oxycedrus in Italiæ, Hispaniæ, ac Asiæ quibusdam locis, & alibi procerior & maior exit. Quæ etenim in Gargano Apuliæ monte multò alibi enatis altior, procerior, ac amplior est, baccasque profert maiores, nucem Ponticam magnitudine æquantem, ac dulciores, ut diligentissimus scriptor Bellonius refert. C. Clusius Oxycedrum & Juniperum tantæ magnitudinis in nonnullis Hispaniæ locis se obseruasse tradit, ut ad hominis crassitudinem caudex earum accesserit.

Lycia in Galliæ Prouincia haud procul Massiliâ reperitur, & in magna Græciæ parte in Illyrico ac Epiro gignitur.

c c

Perpetuò

Perpetuò vtraque virens est, & hybernis quoque mensibus fructu ambæ grauidæ, vtpote semper prægnantes, vetere nouum excipiente. Vere noua germina, rudimenta que fructuum promuntur: Autumnò maturitatem altero anno, veluti Iuniperi baccæ, assequuntur.

Minores ac humiles Cedri appellantur, ad differentiam Coniferæ proceræ Cedrelates.

1. Prior *ὄξύκεδρος* ac *κέδρος φοινικῆ*, Oxycedrus, siue acuta Cedrus & Cedrus Punica: à Plinio verò Phœnicea cognominatur, à Phœnici coloris fructu. Hanc Hispani *Enebro* quoque, Clusio teste, appellant, eodem videlicet quo Iuniperum nomine; in quo & veteres nonnullos imitari videntur, qui Iuniperum & Cedrum nominibus minimè diuiserunt, sed ambos, vt Theophrastus ait, Cedros vocarunt; Cedrú tamen cum additione *ὄξύκεδρος* nuncupantes.

2. Altera retuso folio *λύσια κέδρος* Theophrasto: Plinio similiter Lycia Cedrus dicitur: in Gallia Prouincia *Morueinc*: hanc nonnulli Sabinam appellant, ac pro Sabina, qua carent, vtuntur veluti Pharmacopœi Epidauri, & in pluribus Græciæ ciuitatibus, tum & in Illyrico ac Epiro: Bellonio teste. Sunt verò qui & *Θυαν* siue Thyam esse existiment, sed Thya, auctore Theophrasto, non modò caudice, foliis, & ramis, sed & fructu Cupressi similis est: huius verò fructus cum Cupressi galbulis non conuenit.

Cedris. Cedri fructus *κέδρις* Theophrasto appellatur. Est tamen, & ipso teste, Cedris (*Gazæ Credula*) ex genere *Σταμνωδών* siue fruticantium, paruum quoddam, quod numquam arborefcit.

Gummi autem siue Lachryma, quæ ab Oxycedro profluit, Vernix quoque dicitur, ac eius loco diuenditur.

Ceterum Cedrus minor, auctore Galeno, calidæ ac siccæ temperaturæ, & tertij quodammodò secundum vtrumque ordinis. Materies verò eius veluti Iuniperi odorata, & ad suffimenta vnà cum foliis utilis.

Cedrides, id est, baccæ siue fructus humilis Cedri, moderatiores vires eodem teste habent, sic vt & comedi queant: si liberalius tamen quis iis vtatur, capiti dolorem inferunt, & ardorem ac morsum in ventriculo sentiet. Est autem inter Cedrides discrimen, nam Phœniciæ Cedrides minus calent ac resiccant, vtpote dulciores, gustatu que suauiores, ad edendum idcirco vtiliores; alimenti verò corpori & non nihil conferunt. Lyciæ verò fructus acres, calidiores & sicciores etiam quàm Iuniperi, à quibus acrimonia potissimum differunt: alimenti omnino nihil adferunt; ac etiam si quis parcissimè ipsis vtatur, stomachum mordican., & capiti dolorem inferunt.

Sabina.

De Sabina. CAP. VI.

SABINA duum est generum: vna folio Tamarici similis, altera Cupressum retert.

Prior humilis est ac breuis arbuscula, in latitudinem frequenter sese diffundens ac explicans, immortalis coma virens: foliis Myricæ [Græcum exemplar perperam *κν-παιόσω*] sed durioribus, & aliquantulum spinosis, graui odore, acuto feruidoq; gustu: fructus, rotundæ sunt baccæ; nigricantes, Iuniperinis similes.

Altera Sabina arbor est proceræ, vt Bellonius ait, Amygdali altitudinem petens, & ad Cupressi fatiæ similitudinem multum accedens: caudice sinuoso, crasso, & tantæ quandoque amplitudinis, vt hominis vlna comprehendi nequeat: ligni materies vt Iuniperi & Oxycedri interius rubet: cortex haud valde crassus, rufus: folia elegantissimo virore nitent, Cupressinis similia, frequentiora tamen, sapore amara, aroma olent, & resinaceum quiddam præ se ferunt: rami latiores multis adnatis appendicibus alarum instar expansi, veluti Piceæ & Taxi, in quibus baccæ frequentes, admodum rotundæ Cedridibus similes, quæ initidò virent; maturitatem verò consecutæ, ex cyaneo siue cæruleo nigricant.

E radice

1.
Dioscoridii
locus emen-
datus.

2.

Sabina altera.

Sabinæ alterius altera icon.

E radice huius Resina quandoque fluit, quæ concreta Vernici similis, & in mandendo quoque friabilis est.

In montibus ac siluis, aliisque perinde incultis vtraque gignitur, veluti in Creta, Myfia, & alibi. P. Bellonius vtramque in Tauri, Amani, & Olympi montium excelsis à se repertam memoriæ prodidit.

Prior in vtriusque Germaniæ, & Galliæ hortis frequenter culta reperitur: feritur hæc femine & surculo. Desigendi surculi mediocriter humido ac umbroso loco, donec radices egerint: frutices ab his enati in latus declinant, rami naturam retinentes. Quæ verò ex femine fata est Sabina, rectius assurgit: temporis progressu hæc femina profert, illa vè plurimum sterilis permanet.

Viret perpetuò vtraque, foetibus suis grauida altera frequenter hieme reperitur, semper siquidem fructus arbori huic insidet; prius enim quàm veteres perficiuntur, noui superueniunt.

Græcis *βέδου*; aut *βέδου*, vel, vt nonnulli legunt, *βέδουζ* dicitur: Latinis Sabina: *βέδου* verò & *βέδου* vocibus spuris. Prior vulgò in Officinis Pharmacopœorum cognita Sabinæ nomine: à nonnullis Sauimera: Itali & Hispani Latinam appellationem seruant: Germanis *Sibendamm*: Belgis *Sauelboom*: Gallis *Sauenier*: Bohemis *Kaisterfa*.

Alteram Cupressum Creticam quidam, inquit Plinius, dixerunt. Idem lib. xii. cap. xvii. Brutæ arboris meminit. Hanc alteram Sabinam esse sunt qui opinentur, & transpositis vocabulis pro *βέδου*, Brutæ legi. Describitur siquidem à Plinio lib. xii. cap. xvii. Cupresso similis his quidem verbis: Petunt in Elymaeos arborem Brutam, Cupresso fusæ similem, exalbidis ramis, iucundi odoris accensam, & cum miraculo historiis Claudij Cæsaris prædicatam. Folia eius inspergere potionibus Parthos traditur. Odorem esse proximum Cedro, fumumque eius contra alia ligna remedio. Nascitur vltra Pasitigrin in finibus oppidi Sittacæ, monte Zagro. Hæc ille.

Elymæi autem in Assyriorum regione post Sagrum montem supra Babylonios Straboni describuntur, haud procul à Sinu Persico Ptolomæo. Difficile idcirco fuerit Brutam esse Sabinam alteram affirmare, cum tanta loci distantia haud dubiò differentiam adferre queat,

1.

2.

Bruta.

& non nisi paucis ac breuiter descripta sit. Plus similitudinis cum Sabina Thya habere videtur à Theophrasto descripta: sed tamen cum Thya fructu Cupressum referat, non Cedrides, satis quoque manifestum, Sabinam alteram non esse Thyam. Non esse quoque hanc Vitz, à recentioribus appellatam, arborem, ex subsequentiis euidentibus fiet, ac indubitatum relinquetur.

Sabina autem tertij ordinis cum excalfacientium, tum desiccantium, & ex numero eorum, quæ vel maxime tenuium sunt partium, vt Galenus ait.

Sabina cum vino decocta, aut epota, sanguinem per vrinas ducit; menses suppressos etiam potenter prouocat: secundas post partum relictas eiicit: fetum mortuum expellit: nocet & viuo. Eadem subtus apposita vel iuffira posse existimatur.

Plinius cum melle & vino sumptam regio morbo mederi scriptum reliquit. Rarum sunt vitium verrucæ in pene extuberantes, has tollit Sabinæ ex aqua decoctum, si eo foueantur, insperso deinde puluere.

De Cupresso. . CAP. VII.

Cupressus.

Cupressi ramus cum fructu.

PRŌCĒRA arbor Cupressus est, caudice longo surrecto, fastigio acuminato: ramis compluribus in orbem cingitur, qui non in amplitudinem diffunduntur, sed secundum caudicem assurgunt, cacumen tamen non attingentes, conii similitudinem effingunt: ligni materies dura, solida compacta, odorata, & sublutea, ferè veluti Sandalorum luteorum, sed paulò dilatiore colore, nec cariem, nec vetustatem sentit, nec fissuram sponte capit. Folia oblonga, teretia, veluti Tamaricis, sed carnosiora. Fructus ad ramulos dependent Larignis conis ferè assimilés, sed tamen crassiores & compactiores; qui per maturitatem sponte in rimas fatiscunt, semenque deinde delabitur, ac vento impellente excutitur, paruum, planum, prætenue, obsoleti coloris, quod formicis gratum, ciboque ab ipsis expetitur.

Huius genera duo nonnulli statuunt, feminam, & marem: feminam quidem sterilem, marem verò fecundam. Theophrastus ex femina marem prouenire, nonnullos affirmare refert. Fundit autem Cupressus liquidam quamdam resinam, Larignæ consistentia similem, sed sapore acerrimam.

Loca

Loca feruida, inquit Theophrastus, Cupressum habent, vt Creta, Lycia, Rhodus: in Cyrenensi agro etiam prouenit: in Cretæ autem montibus Idæis, Leucisq̄ue, id est, albis vocatis, super summa quorum nix numquam deest, etiam reperiri affirmatur. Bellonius negat in iugis horum montium inueniri, sed circa radices in ruderibus & superciliis montium. Aduena quondam Italiæ, nunc verò Galliæ ac Germaniæ inferiori. Nullo pacto nec fimum nec aquam concupiscit: emori dicitur si nouella copiosè adaquetur. Ceteris in locis semine exit, in Creta verò etiam ἀπὸ τῆς ἐνλεχούσας, id est, ex ramulis.

Semper viret ipsa arbor: fructus ter vno anno colligi possunt, Ianuario, Maio, ac Septembri mensibus; idcirco & Trifera appellatur.

Κυπάρισσος, vel κυπάριττος Græcis: Latinis Cupressus: Officinis Cypressus: Italis Cipressa: Gallis ac Hispanis Cipres: Germanis Cypressenbaum: Belgis Cypresse boom.

Fructus σφαίρα τῆς κυπάρισσου: Latinis Pilulæ Cupressi, Nuces Cupressi ac Galbuli dicuntur: Officinæ Nuces Cypressi appellant. Diti olim hæc sacra habita fuit, & feralis dicta, ex quo creditur umbra eius infauita.

Cupressi autem folia, germina, & recentes galbuli, resiccandi vim habent, & vnà adstringendi, absque insigni tamen acrimonia aut caliditate: tanta autem & caliditas eis adest, quantum satis sit deducendæ in altum abstrictioni & acerbitati, vt Galenus auctor. Magna vlcera in duris corporibus conglutinant: in alto latentes in flaccidis affectibus humiditates innoxie tutoq̄ue depascuntur atque absumunt. Ad enterocelas hoc modo profunt; partes siquidem præ humiditate laxas resiccant, deinde ipsis robur addunt. Quidam etiam ad carbunculos & herpetas polentæ permiscentes his vtuntur.

Pilulæ tuxæ ex vino, auctore Dioscoride, in dysenteria,alui fluore, & si reiiciatur, commodissimè bibuntur. Eisdem decoctum harum & foliorum præbet effectus.

Folia suffitu culices abigere feruntur: atque idem posse pilulas. Ligni ramenta vestimentis interposita à tineis ea tuentur. Resina tineas, vermiculos, & teredines quoque necat.

De Thya, siue Cupresso siluestri ex Theophrasto & aliis.

CAP. VIII.

THYA, auctore Theophrasto, procerâ ac perpetuò virens est arbor, Cupresso aded forma similis, vt & ramis, caudice, foliis, & fructu ipsam referat, ac potius siluestris quædam Cupressus: materies ligni solida, odorata veluti Cedri, quæ non corrumpitur: radice huius nihil crispus, pretiosa opera idcirco ex hac conficiuntur.

Præcipua autem hæc est iuxta Ammonis delubrum, & in reliqua Cyrenaicæ regionis parte enascitur montium cacuminibus locisq̄ue argentibus. Cupressum verò quamdam siluestrem in Creta quoque reperiri Bellonius refert, quæ non ad aliarum Cupressorum altitudinem excrescit, nec metæ modo fastigiata attollitur, sed humiliore statu contenta patulam comam in altitudinem diffundat: caudice verò & crasso eam esse affirmat. Sitne hæc Thya, de qua Theophrastus & Plinius, expendendum reliquimus.

Serotina autem Thya est, & tardissimè germinat.

Græcis Θύα siue Θείον & Θύον: differt ab his Θύεια non stirpis nomen, sed mortarij, in quo res aridæ terantur. Nota (inquit Plinius lib. XIII. cap. XVI.) Homero Thya: hanc igitur inter odores vri tradit in deliciis Circes, quam Deam volebat intelligi, magno errore eorum, qui odoramenta (videlicet omnia) in eo vocabulo accipiunt, cum præsertim eodem versu Cedrum & Thyam (Laricem perperam exemplaria) vnà tradat: in quo manifestum, de arboribus tantum locutum.

Extat versus Odysseas quinto, vbi Mercurium inducit Iouis mandato Calypsus antrum petiisse, & Thyæ Cedrique combustarum arborum odorem longè præsensisse: ait enim,

— τῆλόσε δ' ὀδμή
Κέδρου τ' ὀκιάπιο θύου τ' ἀνά νῆσον ὀδῶδες.
— Ex longinquo odorem
Cedri & incense Thyæ iuxta insulam olebant.

Theophrastus magnum huic arbori honorem tribuit, memoratas ex ea referens templorum veterum contignationes, quamdamq̄ue immortalitatem materiæ in tectis, contra vitia omnia incorruptæ.

De arbore Vita dicta. CAP. IX.

QVÆ arboris Vitæ nomen accepit, in altitudinem excrescere posse fertur: caudice asurgit lignoso, duro, & nodoso, cortice è rubro nigricante conuulso, ramuli ab hoc

Arbor Vitæ.

utrimque complures alterni sparguntur, à quibus rursus alij frequentes alatum instar expansi, qui recti essent, si non ad foliorum exortus reflecterentur, & adeò applanati apparerēt, veluti si prælo compressi forent. Folia autem Cupressi quodammodò referunt, sed tamen planiora, & supra inuicem sessilia, veluti compactili nucamento cohærent. Flosculi in extremis ramulis exigui, ac sufflavi exoriuntur, subsequente cono perquam exiguo, nuclei strobili nucis pineæ magnitudine, è tenellis squamulis compacto, quo dehiscente paleacea quædam semina excidunt exigua.

Odoratus totus frutex est, & ceteris huius generis odoratior: folia gustata amarificant, quorum odor contritorum ita digitis adhæret, vt difficulter abluui queat. Spirant autem hunc odorem non modò virentes ramuli ac folia, sed & recisa ac reliccata diutinè eundem retinent.

Ex peregrino orbe, Gallia primùm aduena est facta, tempore Francisci I. Regis Franciæ, & in hortos Regiæ Fontanæblæi, ex Canadas Septentrionalis Americæ prouincia illata, vnde ad complura Gallia, & non pauca Belgij peruenit loca: ramulo in terram depacto seritur: radices facile loco haud insolato concipit.

Hiemis ac frigoris patiens est, amisso tamen hibernis mensibus eleganti virore, folia ramulique subnigricant, quæ Vere veluti rediuiua iterùm virorem ac pristinum nitorem recipiunt, vt non temerè Arbor Vitæ dicta videatur.

Nominant siquidem hanc recentiores Arborem Vitæ, neque aliud exploratum habemus eius vocabulum, Thyam Theophrasti aut Plinij Brutam esse asserere non fuerit facile. Noui orbis noua stirps habenda est.

Calida autem ac sicca temperamento & folia & ramulos esse, non modò amaricans sapor, sed & odor abundè vehemens docent.

De Taxo. CAP. X.

TAXUS longa ac procera arbor est, caudice mediocris crassitudinis recto, & circa verticem ramulo, reliqua parte enode, qui exterius cortice contegitur ex albedo sordente, scabro, ac rimoso; & interiore materia lignea nigricat: rami in latus effunduntur, in complures virgulas ac alas distributi; quæ folijs utroque latere frequentibus multisque dense circumseptæ sunt, instar ramulorum Piceæ, quæ Rosmarini coronarij haud dissimilia sunt, sed læuiora, & in virore nigriora, non odorata. Flosculi ab inferiore virgularum parte secundùm folia, tum & circa cacumina frequentiores dependent, ex luteo herbacei: baccæ succedentes rotundæ ac rubentes sunt, concauo quodam exiguo superius apparente, veluti in nigris Vacciniis, quibus & forma & magnitudine proxime respondent.

Prouenit in pluribus regionibus Taxus: apud Græcos in Macedonia & Arcadia, in Italiæ quibusdam conuallibus, in Narbonensi Gallia, in Arduenna Belgij silua, tum & plerisque alijs, vbi fata est, locis: gaudet autem vmbrosis.

Martio aut Aprili flosculi exeunt, nouis germinibus mox succedentibus: Autumno maturæ baccæ ex arbore decidunt.

Arbor hæc Græcè à Dioscoride *σμίλαξ* nominatur, à Theophrasto *μίλος*; sed à Nicandro in Alexipharmacis *σμίλος*: Galenus verò etiam *κάκτον* vocat: Latinis Taxus est: Germanis Eibenbaum: Belgis Ibenboom: Italis *Tasso*: Hispanis *Texo*, & *Taxo*: Gallis *Tf*: Bohemis *Čis*.

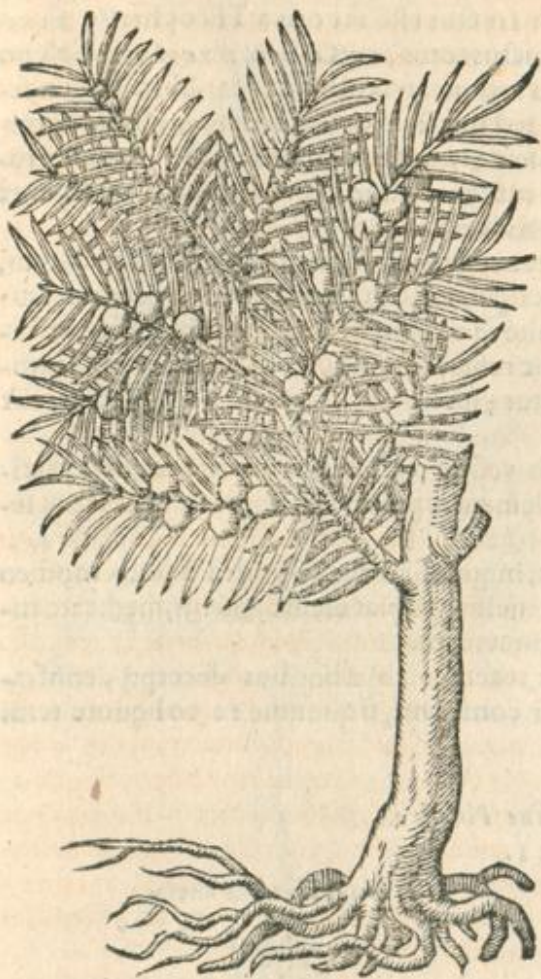
In Officinis indoctis, si quæ adhuc restant, Tamariscus; quæ olim huius corticem, pro Tamaricis cortice, medicamentis non absque graui errore admiscuerunt.

Venenosæ, inquit Galenus, facultatis arbor est. Dioscorides tam præsentis Narbonæ

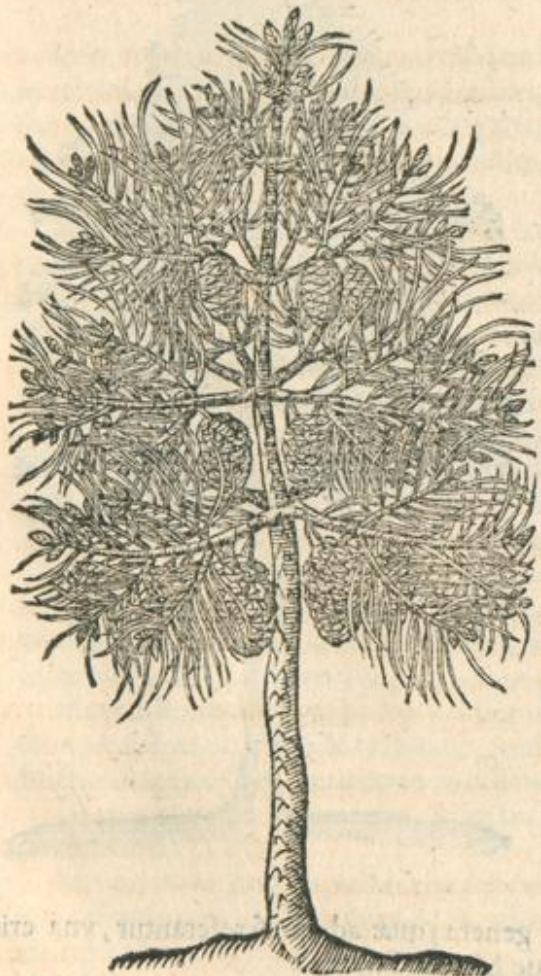
Taxum

Error non-
nullarum
Officinarū.

Taxus.

Pinus.

Taxum esse veneni scribit, vt etiam sub vmbra eius requiescentes aut dormientes offendantur, & quandoque moriantur. In Belgio minus perniciofa est, & vmbra periculo caret. Theophrastus *λόφρα* animalia, lumenta vertit Gaza, mori ait si folia comederint: sed *μυρκαλζοντα*, id est, ruminantia non offendi: fructusque vorò & aliquibus hominibus mandi, suauesque esse ac innoxios. Nicander in Alexipharmacis Taxum inter venenatas stirpes quoque retulit, ascripto simul remedio, & quidem his verbis, Interprete Ioanne Gorrao:

*Parce venenata Taxo, quae surgit in Oeta
Abietibus similis, letoque absumis acerbo,
Ni prater morem pleno cratere meraca
Fundere vina pares, cum primùm sentiet ager
Arctari obstructas fauces, animaeq; canalem.*

De Pinu. CAP. XI.

PINUS duplex est, Theophrasto auctore: vna *ἡμερος*, cultiua siue mansueta, altera *ἀγρία*, sylvestris. Macedones verò & tertiam ait adde-
τε, ἀγροποι siue sterilem, nobis incognitam.

Mansueta Pinus procero & crasso caudice in altum tollitur: inferiore quidem parte nudo, sed superiore admodum ramoso. Folia setæ equinae ferè modo tenuia, oblonga, dura, cacumine pungentia ac aculeata, extremas ramulorum partes, comarum instar, plurima ambiunt, quorum bina ab vno ferè exeunt tuberculo: conii magni sunt ex multis solidis, duris, lignosis compacti squamis, sub quibus strobili lignosi putaminis, instar paruuarum nucum, lacunatis includuntur toris; horum nucleus albidus, dulcis, oblongus, tenui membrana, facile attritu digitorum decidente, velatus, cuius vsus est.

In multis Italiae locis, & praesertim in agro Rauennate, & circa Massiliam in Narbonensi Gallia, in Hispania, tum & alibi, veluti in Orientis prouinciis sponte sua nascitur: colitur verò in hortis ac viridariis.

Latinis Pinus, & Pinus satiua, vrbana, aut potius mansueta dicitur: Macedonibus ac reliquis Graecis *πέυκη ἡμερος*, sed Arcadibus *πίτυς*: nam quam Macedones *πέυκη ἡμερον*, Arcadiae incolae *πίτυω* vocat, vt Theophrastus ait: atque sic *ἡμερος* Pinus in Arcadia ac circa *Ἡλείαν* nomen permutat. Ex hac autem nominis permutatione accidit, vt fructus Pini in conis reperti, à Dioscoride, Galeno, & Paulo, aliisque *πιτύδες* nominentur, quasi *πίτυος* fructus, quos Dioscorides fructus esse ait *πιτύων καὶ πέυκης*, qui tamen non alterius quam *ἡμέρου πέυκης* sunt, ab Arcadibus *πίτυς* appellatae. Est verò & alia *πίτυς*, Picea Latinis, à Pinu multum differens: sed Pitys Arcadiae nihil à Pinu differt.

Fructus autem harum *κῶνοι* Graecis dicuntur, & Latinis similiter Coni, est tamen *κῶνος* commune nomen omnium fructuum huius

generis arborum : nominantur verò & Latinè Nuces Pineæ: à Mnesitheo Græcè ἐσπερίδες a Dioele verò Carystio πινύνα κάρνα, quæ tamen fructus esse arboris à Theophrasto πίνκη appellatæ Athenæus testatur. Videtur & idem fructus totus, εσπίλος & κόκκαλος à Galeno vocari, Commentario quarto lib. Hipp. De victus ratione in morbis acutis: libro tamen secundo De alimentorum facultatibus non κώνον, sed nuces in eo contentas εσπίλους nominat: & similiter lib. v. De simplicium medicamentorum facultatibus: Coni, inquit, fructus, quem Coccalum & Strobilum vocant: hos autem πινύδες etiam nominari paulò antè dictum est. Germani Conum Zyrbel: Brabanti Pynappel nuncupant.

At fructus istius interior nucleus vim habet concoctoriam & moderatè excalfacientem, in medio quasi frigidi ac calidi consistentem: exasperata lenit: tussì veteri & pectoris diurnis vitiiis auxiliatur, per se, aut cum melle, aliòve eclegmate sumptus: phthilicis ac tabescentibus utilis est: vires reparat: corpus alit ac reficit: crassi ac boni est succi, multumque nutrit, non tamen omnino facile concoquitur; idcirco bellariis tritus admiscetur, aut saccharo incoquitur.

Prodest verò & idem nephriticis, ac aduersus vesicæ rosiones, vrinæque ardores; acrimoniam enim mitigat, dolores sedat, vrinam clementer prouocat: auget item & lac & semen genitale; Venerem idcirco etiam excitat.

Totus conus cum Marrubio recenti decoctus, inquit Galenus, si postea addito modico mellis iterum coquatur, donec ipsum decoctum mellis accipiat crassitudinem, medicamentum est ad thoracis pulmonisque excreationes conueniens.

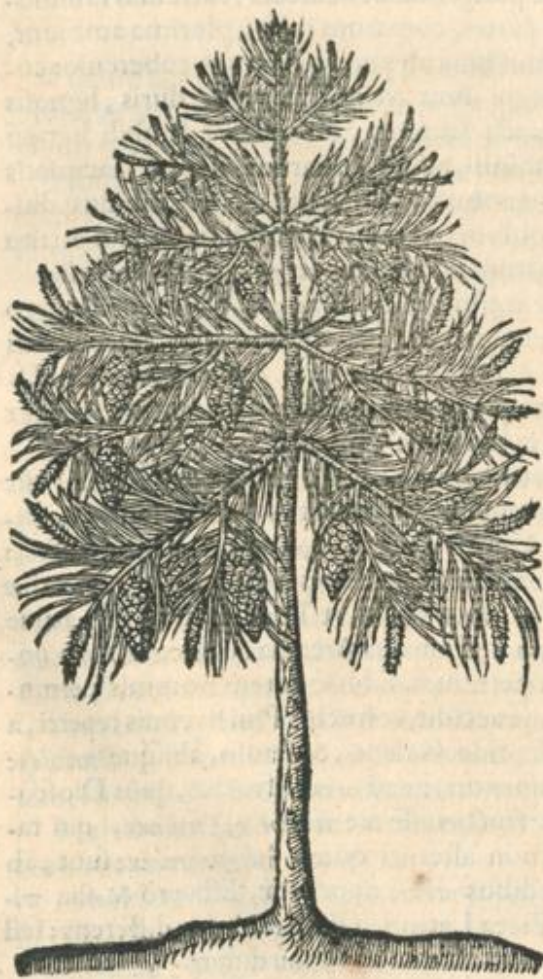
Simile & Dioscorides habet: Integri, ait, ac recentè ab arboribus decerpti, confracti, & in passio decocti, veteri tussì & tabitudini conferunt, si quotidie ex eo liquore terni cyathi bibantur.

De Pinu siluestri, siue Pinastra.

CAP. XII.

Pinus siluestris, siue Pinastra.

Pinus siluestris altera.

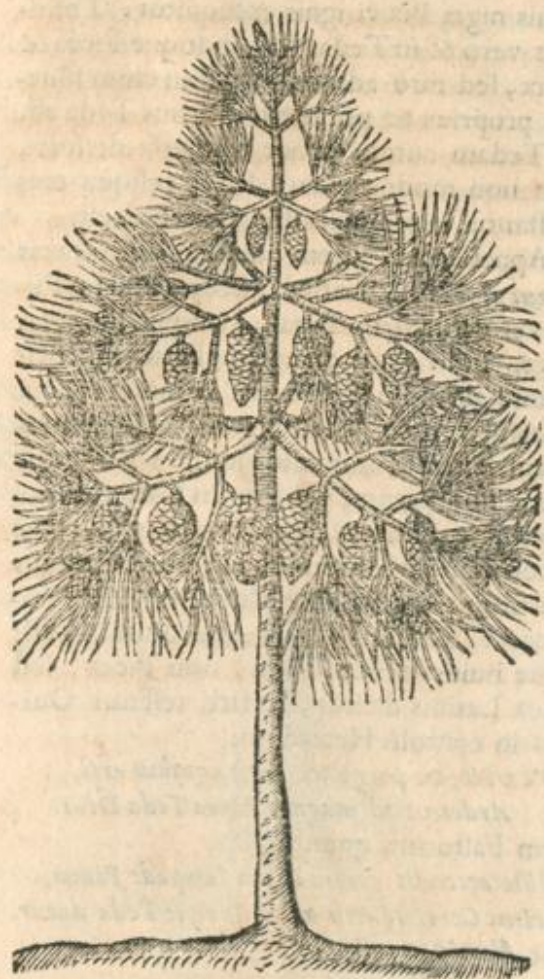

SILVESTRIVM Pinorum complura sunt genera, quæ ad duo si referantur, vna erit siluestris montana Pinus, altera Ἐθλια, siue Marina Pinus.

Inter

Pinus maritima maior.

Pini maritimæ maioris ramulus.

Inter montanas autem prima, vrbanae siue *ήνέρπη* similis est, sed frequenter humilior, ac minus alta, crassitudine verò haud cedens: cortex eius glaber est: folia qualia Pini vrbanae, dura, gracilia, acuminata, sed breuiora, inter quæ subinde fructus futuri rudimentum latet: coni verò multò minores, breues ac parui, resinosi, ac odorati; qui quamprimum inaruerint, dehiscunt, & ex arbore decidunt.

1.

In siluis Bohemiae, Silesiae, Morauiae, Lusatiae, Poloniae, aliisque Germaniae, ac etiam Borussiae, largè prouenit, ac in omnibus Septentrionalibus regionibus: frigidus tractus amat, & montosa: grandines, niues, & gelu non reformidat: in Pyrenæis montibus, ac Italicis Alpibus, tum & Gallia Celtica etiam reperitur.

Altera species altitudine & proceritate minor est, alioqui arbor elegans ac speciosa: folia veluti alterius Pini frequentia, tenuia, & acuminata. Conus Piceo crassitudine ferè æqualis, sed breuior; resinofus quoque & admodum fragilis: nuces vrbanis minores ac ferè triangulares: ligni materies elegans est, & odorata, idonea ad tabulas aliaque opera ex ea conficienda.

2.

In Tridentino agro, vt Matthiolus scribit, ac in Rhetinorum montibus, in Comitatu Tyrolensi, ac prope Oenipontem prouenit.

Tertiam verò præter hanc & montanam idem refert: hæc autem caudice nullo assurgit, sed plurimis ramis effunditur humi serpentibus, duodecim aut quindecim cubitos longis, flexibilibus ac obsequiosis, & ad circulos vafarios perquam idoneis: coni huius quales prioris montani, sed odoratiores, & plus resinæ proferentes.

3.

Marina Pinus duorum hominum staturam subinde non excedit: folio Pini breuiore: fructu coni forma oblongo & turbinato, multam Resinam proferente: huius duæ sunt species, fructus magnitudine tantummodò differentes.

4.

Gignitur in maritimis Italiae, ac etiam Hispaniae, tum & in aliis prouinciis, haud procul à mari locis.

Minorem verò & quamdam huius generis Carolus Clusius exhibet, hominis staturam vix attingentem, foliis minutis, & veluti Laricis, sed perpetuis; cono paruulo, ac nucleis putillis.

5.

Fluit

Pinus maritima minor.

Teda.

Plinij locus
emaculatus

Fluit autem ex his omnibus Resina alba & odorata: conuertuntur verò & in Tedam, & ex his nigra Pix vi ignis excoquitur. Transcunt verò & in Tedam quandoque Picea & Larix, sed rarò admodum: Pini enim siluestris proprius ac peculiaris morbus Teda est. In Tedam autem arbor conuersa dicitur, cum non modò cor eius, sed & reliqua eius substantia in pinguetudinem mutata est.

Appellantur autem omnes hæ Græcis *πέυκη ἀγέλη*, & Latine siluestris Pini: à Plinio verò Pinastris. Pinastris, inquit lib. xvi. cap. x. nihil aliud est quàm Pinus siluestris minore altitudine, & à medio ramosa, sicut Pinus in vertice (exemplaria pleraque perperam habent, mira altitudine.) Falluntur autem non parum, qui Pinum Græcis *πίτυς* appellari existimant, præter vrbanam: quæ tamen non ab omnibus, sed ab Arcadibus tantummodò (vt antè scriptum) *πίτυς* nominatur. Siluestris Pinus *πέυκη* omnibus est: atque huius idcirco Teda, non Picea, sed Pineæ Latinis dicitur, vt satis testatur Ouidius in epistolis Heroidum:

*Vt vidi, vt perij, nec notis ignibus arsi,
Ardet vt ad magnos Pineæ Teda Deos.*

Item Fastorum quarto:

*Illic accendit geminas pro lampade Pinus,
Hinc Cereris sacris nunc quoque Teda datur.*

Huc facit quoque quod apud Virgilium legitur *Æneid. vii.*

*Ipsa inter medias, flagrantem feruida Pinum
Sustinet.*

Vbi per flagrantem Pinum, Tedam Pineam intelligendam Seruius admonet. Accedit Catullus in Epithalamio Iulix & Mallij:

— *mann*
Pineam quæ Teda.

Et Prudentius in Hymno cerei Paschalis:

Seu Pinus Piceam fert alimoniam.

Iam & Peucedanos à similitudine *πέυκης* nomen habens, Latinis à Pinu quoque appellationem Pistanelli inuenit. Quæ sanè omnia satis ostendunt, *πέυκη* Latinis non Piceam, sed Pinum dici.

1. Prior autem siluestrium harum species Idæa Theophrasti esse posset, si conus qui breuior est, oblongior foret, nam ex siluestribus vnam Idæam nominat, fructu longiore: alteram Marinam fructu rotundiore. At nobis contrario hæc se habent modo: nam siluestris montanæ breuior est conus, maritimæ verò longior. Potest verò hæc veriùs Macedonum mas esse: hi etenim siluestrium vnam marem, alteram feminam statuunt. Et marem quidem contortio-rem & operi difficiliorem, feminam verò faciliorem. Contortius autem huius lignum est, minusque operibus expetitur, quàm proximæ: idcirco & mas esse posse videtur.

Germanis hæc arbor *Harzbaum* & *Wilder Harzbaum*: Gallis in Celtica *Eluo*, *Aleuo*: Hispanis *Pino Carax*.

2. Altera species Italis, Tridentinis, & Ananienibus vulgò *Cembro* & *Cirmolo* dicitur. A Macedonum femina siluestri nihil differre apparet; nam tractabilem & ad multa opera materiam habet idoneam.

3. Tertia ab iisdem Mugo nuncupatur: hæc non abs re *χαμαιπέυκη* dici potest, hoc est, humilis Pinus, alia tamen ac differens à *χαμαιπέυκη* herba.

4. Quarta *Ἰθαλία πέυκη* Græcis: Latinis Maritima ac marina Pinus nominatur.

Teda autem Latinis dicta, Græcis *δάς* & *δάδος* nominatur: Germanis *Kynhoff*.

Plinij error. Plinius non absque errore Tedam sui generis arborem esse existimauit, ac sextum Coniferarum genus statuit: sicuti & non rectè pro *πέυκη*, Latice Latinè vertit.

Veluti

Veluti autem Dioscorides inter *πέκυν* & *πίτω* tam exiguum; ut vix vllum, discrimen statuit, ac eiusdem generis vtramque facit: sic & facultates vtrique communes tradit.

Vtriusque, inquit, cortex adstringit: prodest aduersus intertrigines tritus ac impositus: ad superficialia item vlcera & ambusta cum argenti spuma & manna thuris: cerato verò myrtino exceptus teneriorum vlcera claudit: cum atramento futorio tritus serpentina cohibet: suffitu partus & secundas extrahit: potus aluum fistit, & vrinas mouet.

Galenus ferè eadem; sed Peuces corticem, Pityos moderatiorem esse ait. Folia trita inflammationes soluunt, & vulnera ab ipsis arcent. Trita & in aceto decocta dentium dolores mitigant, si hoc calido decocto colluantur: hepaticis verò & eadem vtilia sunt, cum aqua vel melicrato pota. Idem verò potest & strobilón cortex, quod folia pota: sed Galenus in cono, quamquam his similis videatur, minùs tamen validam facultatem esse affirmat, sic vt nihil dictorum propè efficere queat, sed molestam quamdam habeat mordacitatem.

Teda particulatim secta, & in aceto decocta, dolores dentium etiam sopit, ex decocto dente colluto. Ex hac etiam fit Spatha ad acoporum & pessorum compositiones vtilis. Ex hac verò combusta fuligo ad atramenti librarij confectionem excipitur, & ad *καλλιθέρα*, & ad erosionem angulorum oculi, & ad palpebrarum caluitiem, & lacrymantes & lip-pientes oculos, Dioscoride auctore.

De Picea. CAP. XIII.

Picea.

PROCERA arbor Picea est, multis ramis luxurians non solum quidem circa verticem, sed multò inferiùs, ac etiam infra caudicis medium, qui reflexi terram versus nutantes non rarò dependent: folia angusta sunt, non qualia Pini, sed breuiora latioraque, Abietis similia, quibus tamen nigriora, latiora, molliora tenerioraque, quæ etiam non orbiculariter, vt Abietis, teneriores virgulas conuestiunt, sed è duobus tantummodò sibi oppositis lateribus, frequentia admodum denseque exeunt, veluti Taxo, cuius folia satis æmulantur. Conus huius oblongus est, & Abiegno ferè similis: cortex arboris nigricat, lentus ac flexibilis est, non vt Abietis fragilis; sub quo, proximè ligno, Resina colligitur, quæ quandoque effluens Larignæ similis apparet.

In siluis Bohemiæ ac Germaniæ iuxta Pinastros & Abietes sæpè hæc reperitur: nascitur & in aliis regionibus.

Coniferam autem hanc arborem Græci *πίτυν* nominant: Latini Piceam, non autem Pinum: nam Pinum Græcorum *πέκυν* esse superiore capite ostensum: *πίτω* autem Latinis Piceam dici testatur Scribonius Largus Compositione ccc. Resinæ, inquit, Pituinæ, id est, ex Picea arbore. Accedit Plinius lib. xvi. cap. x. vbi verba Theophrasti de Peuce & Pityi transferens, Pityn

Piceam interpretatur, tametsi pro Peuce Laricem scripserit, vt iam antè indicatum est.

Verba autem Theophrasti sic habent: *Πεύκυν μὲν γὰρ ἔπι καυθεῖσιν τῶν ῥίζων οὐκ ἀναβλαστάνει. τὴν πίτυν δὲ, φασὶ πνεῦσιν ἀναβλαστάνειν, ὡς περὶ τῆς εἰς Λέσον ἐμπαρησθέντος τῆς Πυρραίων ὄρους τῆς πτωίδου:* Plinij verò hoc modo: Larix vstis radicibus non repullulat: Picea repullulat, vt in Lesbo accidit incenso nemore Pyrrhæo.

Iam & *πιτυοκάμποι* vix in alia vlla arbore, quàm in sola Picea reperiuntur, teste Bellonio: *πιτυο-* sic vt non temerè Pityocampæ ac Picearum Erucæ vocentur, tametsi plerique interpretes, *κάμποι*. Pinorum erucas nominent, atque idcirco etiam *πίτυς* à Theophrasto *φθειρόποιος* cognominatur, quòd videlicet vermes ac pediculi in ea gignantur.

Quandoquidem autem *πίτυς* nomen commune ad Pinum vrbanam & Piceam est, vt antea

antea ostensum, recentiorum nonnulli hac de causa Piceam *πίτω ἀγρίαν* à Theophrasto nuncupari existimant. Theophrastus siquidem historiae lib. III. Montibus, inquit, iuxta Macedoniam propria *ἐλάτη, πύκη, πίτυς, ἀγρία*, &c. paulò verò inferiùs, inter siluestria *αἰείφυλλα* siue semper foliosa, *πύκη, πίτυς, ἀγρία*. Sed lib. primo inter *πίτω & ἀγρίαν* medias alias numerat, ita *πίτω* ab *ἀγρία* separans: Interpres etiam *ἀγρίαν* Aquifoliam interpretatus est. Appellatur autem Picea hæc à Germanis *Schwarzer Eannenbaum* / & *Noth Eannenbaum*: quandoque verò & *Föhrenholz* / quod tamen & aliis nomen quadrat.

De facultatibus verò vel corticis vel fruticis huius arboris, superiore capite scriptum est. Nam veteres Peuces & Pityos facultates, veluti consimiles, simul descripserunt. Restat de Resinis, de quibus mox sequente capite agendum.

De Resinis. CAP. XIII.

1. **E**x Pinorum, præsertim siluestrium generibus, Itquida, subalbida, & odorata Resina profuit, & non rarò quidem spontè; sed ex ramis aut caudice vulneratis copiosior, arbore in Tedam conuersa. Exit verò & arida quædam è corticis rimis, vel circa abscissos ramulos,
- 2.
3. & quidem Piceæ vel Abietis. Iam & circa conos siue strobilos & concreta quædam reperitur Resina.

Resina autem omnis Græcè *ρητίνη* dicitur: Germanis *Harz*; Belgis *Herf*: Italis *Ragia*: Hispanis *Resina*.

1. Liquida Resina Græcis *ρητίνη ὕγρη* nominatur, & à nonnullis *αὐτόρροτος*, id est, spontè fluens: à Lacedæmoniiis *αερόρροτος*, siue Primi flua: in Cilicia verò *καπναίλειον*: vt Galenus III. De medicamentis secundùm genera scribit: in Officinis Resina Pini. Contingit autem quandoque dum negligentius hæc collecta fuerit, vt quædam lignosa aut lapidosa ei admixta sint: huiuscemodi autem Galenus *συγκομιστήν* quali confusaneam vocat, quæ liquefacta ac à sordibus repurgata, dura redditur ac friabilis.

Simile accidit & Resinæ alij liquidæ, quæ vbi colliquefacta fuerit & cocta, refrigerata dura ac friabilis est, & tundi, teri, cribrariq; potest. Talis autem Græcè *φρυκτή*, Latinis *Fricta* dicitur, & non rarò Colophonia siue *κολοφωνία*. Galenus siquidem in lib. De medic. secundùm genera III. Frictam ab aliis Colophoniam appellari affirmat: Resinarum, inquit, omnium siccissima, quam nonnulli Frictam, alij Colophoniam nominant. Colophonia autem vocatur, quòd olim à Colophone, vt Dioscorides, petebatur. Hæc præ ceteris fulua, si teratur, alba fit: Plinius lib. XIII. cap. XX.

Colophonia.

2. Altera arida *ρητίνη ξηρά* nuncupatur, præsertim ex Picea arbore, pinguedinis experts, & celeriter arefcens, quæ, vt Galenus VI. De medic. secundùm genera, proprie *φύσημα πτύων*: in Asia quæ fit è Picea admodum candida Spagas vocatur, Plinio auctore.

3. Tertia *ρητίνης εσβιλίνης* nomen accepit: eadem verò & *φύσημα εσβιλίνων* dicitur: Officinis hæc inæognita est. Prostat tamen in his venalis quædam arida quidem Resina, sed ex Pityina, Strobilina, Abietinaq; confusis permixta, quam *Garipot* nominant: Thuris loco hæc non rarò suffitur; à quo tamen multùm differens est.

Resina autem omnis desiccet & excalfacit, sed non æqualiter omnes: est siquidem inter eas differentia. Quæ aciores, excalfaciunt magis, vt Strobilina, omnium Resinarum calidissima; quia & acrior. Pityinum physema minùs acre, minùs excalfacit: in huius & Strobilinæ medio, Abietina est. Liquida Pineæ humidior est: ad Laricis qualitatem & facultatè accedit.

Vtiles sunt Resinæ, Dioscoride auctore, vitæ siue frictæ ad malagmata & acopa: præter enim emollientem quam retinent facultatem, etiam tenuitate partium suarum ac siccitate digerunt: tumores idcirco & emolliunt ac discutunt: eadem quoque facultate acopis permisti lassitudinibus medentur.

Liquidæ resinæ vnguentis ad recentia vulnera solidanda commendatis, commodissimè admiscuntur, nam & ad suppurationem, tum & facilem vnitionem faciunt.

Excipitur verò & Fuligo, *λίγυς* Græcis dicta, ex Resinis perinde ac ex thure, quæ ad *καλλιέλεφασα*, hoc est, palpebras ornantia conducit, & angulorum oculi erosiones, & collacrymationes, citra moriùm siquidem resiccet.

Conficitur ex hac, inquit Dioscorides, atramentum scriptorium: verùm hac ætate non quo scribitur, sed quod à Typographis in excudendis libris vsurpatur, ex hac fuligine, aliis nonnullis permistis, paratur.

De Pice. CAP. XV.

Ex pinguis Pini lignis in Tedam conuersis, vi ignis Pix elicitur. Locum oportet esse lapidibus, aut duriore aliqua materia stratum, medioq; paulò elatiorem, quem serbes ambient,

ambiant, in quos humor defluat, à quibus deinde & alij canales diducuntur, per quos delatus excipitur: exceptus in vasa ac dolia reconditur. Loco parato, Teda filia ligna erecta congeruntur, deinde ramis Abietum & Picearum plurimis circumpositis, luto ac terra multa circumquaque conteguntur, ac diligenter ne vlla rima pateat cauetur; solo in vertice foramine relicto, per quod & ignis emitti queat, & hoc immisso flammæ ac fumo exitus pateat. Accenso igne Pix defluit, primùm quidem liquidior, postea verò spissior.

Liquor hic Græcis *πίσσα*: Latinis verò Pix dicitur: & humidior quidem ac primò defluens à Plinio lib. XVI. cap. XI. Cedria: Pix, inquit, liquida in Europa e Teda coquitur, naualibus muniendis, multosque alios ad vsus. Lignum eius concisum, furnis vndique igni extra circumdato, feruet: primus sudor aquæ modo fluit canali: hoc in Syria Cedrium vocatur, cuius tanta vis est, vt in Ægypto corpora hominum defunctorum eo perfusa seruentur. Sequens liquor, crassior iam, Picem fundit. Sed Dioscorides Cedriam ex Cedro magna arbore colligi scribit, & ex Teda Pinea liquorem vi ignis extractum *πίσσαν ὑγρον* nominat: Latinis hæc est Pix liquida: Italis *Pece liquida*: Germanis *Weych Weych*: Belgis *Wey*: Gallis *Poix foudire*: Hispanis *Pez liquida*: in Officinis quibusdam Kitran.

Ex hac verò cum coquitur, durior efficitur Pix: hæc Græcis *ξηρὴ πίσσα*: Latinis Arida aut sicca Pix: nonnullis *παλιμπίσσα*, quali iterata Pix, quia secundo decocta est: huius autem quedam viscosa facta *βουνας* nominatur: in Officinis Pix naualis: Germanis *Weych*: Belgis *Weych*: Italis *Pece secca*: Gallis *Poix seche*: Hispanis *Pez seca*.

Pix autem excalfacit quoque ac resiccat: & humida siue liquida calidior est: durior verò plus deficcare potest, auctore Galeno. Conducit autem liquida ad tonsillarum & vna inflammationes, ac ad anginas foris illata: ad purulentas aures cum rosaceo: ad serpentum morsus cum sale trita & imposita: cum æquali portione ceræ scabros vngues aufert: phymata discutit, & vteri ac ani durities: addita hordei farina, & cum pueri vrina decocta, *χοιρῆδας* siue strumas dissoluit: cum sulphure verò ac Piceæ cortice vel fuffuribus, serpentina vlcera illata cohibet: cum thuris manna & cerato permixta profundas sedis ac pedum rimas consolidat.

Dura siue sicca Pix, Malactice est, durities emollit, pus promouet, phymata ac phygethla discutit, vlcera caua replet, vulnerariis medicamentis commode permiscetur.

Intra corpus quid liquida Pix assumpta præstare queat, Dioscorides & Galenus scriptum quoque reliquerunt: verùm hæc ascribere curæ nobis non fuit: nemo siquidem hoc sæculo hanc sibi exhiberi facile admittiturus est.

Colligitur quoque ex Pice Fuligo, quæ, quod ex Resinis, eadem potest.

De Abiete. CAP. XVI.

EXCELSA & admodum procera Abies similiter est, Pinum altitudine superat: caudex eius rectus, inferius enodis, crescendo in altitudinem progreditur, naturali contractura peræquata ad cacumen vsque; circa quod ramos promit, ex eadem caudicis parte simul quaternos, ex aduerso ita sitos, vt decussim imitentur; è quatuor caudicis lateribus erumpentes, tali ad fastigium vsque ordine obseruato: ab his verò ramis & alij exeunt, sed bini tantummodò laterales, sibi mutuò oppositi, qui subinde deorsum nurant, reliquis sursum magis reclinatis. Folia ramulos ac eorum propagines nullo ordine digesta circumdant, oblonga, teretia, & leuiter mucronata, angustiora albidioraque multò quàm Piceæ, diluto videlicet & quasi albido colore virentia: conij oblongi sunt, & longiores quàm vllius Coniferæ, mollibus compacti squamis, ab extremis virgulis deorsum dependentes, qui nec facillè decidunt, sed diutissimè in arbore hærent: coccali in his exigui, nucleo ossis Cerasi non maiores, adnata vna parte membrana, alis apum aut grandiorum muscarum ferè perfimili: materies ligni albida est, & ex multiplici tunica contexta, veluti Cepæ bulbus.

Huius verò & alteram speciem Bellonius in lib. De arboribus coniferis ostendit, conis non dependentibus, sed sursum erectis, quam legitimam esse Abietem, & marem dici posse, existimat. Theophrastus siquidem lib. III. duas Abietes facit: vnam masculam, alteram feminam. Maris folia acutiora, magisque pungentia, pinnata, & in angustius tendentia esse ait; ligni verò materiam duriorẽ, & forma decoram esse arborem: feminæ verò materiam candidiorem mollioremque, & ad opera faciliorem.

Abies in montibus altis nascitur: in Germaniæ ac Bohemiæ siluis satis frequens, in quibus vna cum Pinastris viret: gignitur verò & in Italiæ, Galliæ, & aliarum regionum montanis: descendit verò quandoque & ad plana.

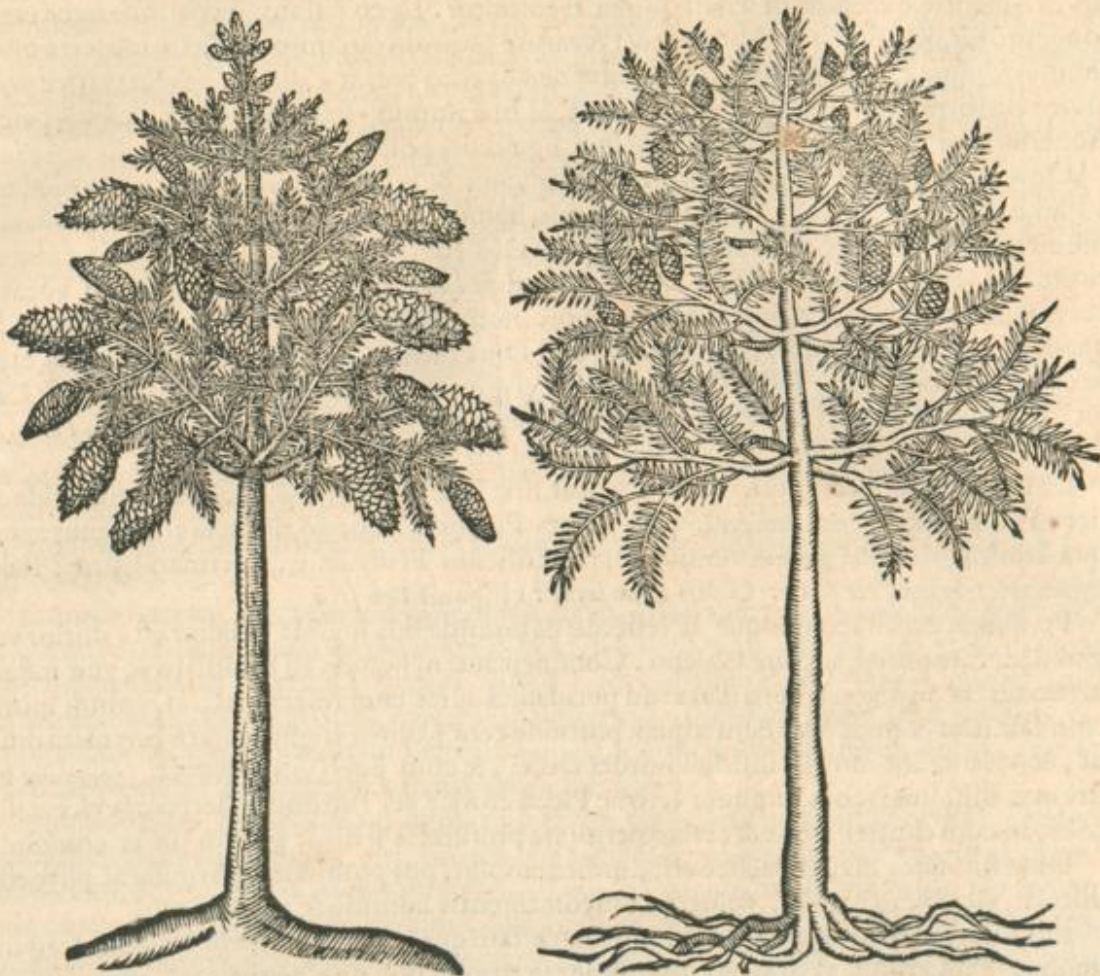
Ex Abietis autem cortice liquida quedam colligitur Resina, Laricæ cõsistentia assimilis, sed magis transparent; amaricans & sapore Citrij Mali corticem proximè referens, quæ in tuberculis nonnullis corticis, non quidem vetustiorum, sed nouellarum Abietum continetur;

d d

tur;

Abies.

Abies altera.

tur; ex quibus non nisi vulneratis eximitur, sponte etenim non profluit.

Fert & aridam Resinam Abies, quæ circa corticis rimas, vel abscissos ramos veterum arborum reperitur, vel etiam sub ipsis corticibus.

Abies autem Græcis ἐλάτη dicitur: apud Græcos nostri temporis vox integra ac incorrupta restat: Germanis Weisse Dannen/ & Weisser Dannenbaum: Belgis Witte Dennenboom: Italis Abete: Hispanis Abeto.

Gallis prior, cuius nempe coni oblongiores dependent, Suisse: altera verò conis sursum arrectis, Du Sap, aut Sapin, ut quidem Bellonius ait: qui & hanc marem, ut diximus, facit, & legitimam Abietem; illam verò feminam, & Latinis Sapium dici affirmat.

Sapium. Sed Sapium non arboris species est, sed caudicis Abiegni inferior ac enodis pars, ut non modò Plinius lib. xvi. cap. xxxix. sed & Vitruvius lib. ii. cap. xi. testatur, qui & superiorem partem nodosam ac duriolem Fusternam nominant.

Fusterna.

Liquidam Resinam, quæ ex nouellarum Abietum cortice eximitur, Græcè δάκρυον τῆς ἐλάτης vocant: Latinè Lachrymam Abietis, & Lachrymam Abiegnâ: Officinæ Germaniæ perperam Terebinthinam Venetam: Italis Lagrimo est. Existimant nonnulli à Dioscoride ἐλαιώδη ῥητίνην, siue oleosam Resinam appellari: verù oleosa Resina, à Pineâ liquida differēs haud est.

Arida Abietum Resina, ῥητίνη ἐλατίν & Abiegnâ Resina rectè nuncupatur, odorata est, thurisq̄ loco non rarò vnâ cum aliis suffitur.

Ceterùm Abietis cortex, Peuces cortici facultatem assimilem obtinet; moderatiorem videlicet quàm Pityos.

Resinæ verò facultas qualis Pityinæ, mitior nempe quàm Strobilina; acrior autem & calidior quàm Terebinthinæ.

Lachryma verò Abietis uti Terebinthina ac Laricea amarior est, ita quoque his calidior ac ficcior: abstergit, aperit, vulnera recentia conglutinat, sordidiora emundat: capitis vulneribus præcipuè conducit. Dimidiæ vnciæ pondere assumpta, aluum clementer mouet, & in intestinis contenta expurgat: tum & calculos & arenulas in vis vrinariis hærentes expellit: mediocriter verò & vinam cit. Aduersus autem sordidorum ex pene humorum profluium, Gonorrhæa Venerea quæ dicitur, huius vsus confert, si aliquot diebus continuis matutino

matutino

matutino tempore fumatur: præstat verò elotam esse cum stillatitio liquore Plantaginis, Lactucæ, aut alio coniumili refrigerante, qui acrimoniam & calorem eius remittat.

De Cedro magna.

CAP. XVII.

Cedri magnæ ramulus cum conis.

CEDRI duæ sunt: vna maior, Conifera: altera humilis, baccas terrens luniperinis similes: & de hac quidem cap. huius libri v. actum est: nunc maior describenda.

Est autem maior Cedrus magna admodum & proceræ arbor, non modò ceteras resiniferas ac coniferas excedens, sed & reliquas arbores omnes vastâ amplitudine superans: caudex eius frequenter admodum crassus est, vt quatuor hominum vlnæ eum completi, auctore Theophrasto, nequeant: cortex inferioris partis, quæ à terra ad primos porrigitur ramos, asperior est: reliquus vero læuis ac glaber inter ramos conspicuus: rami ab imo ferè, & haud alte à terra, ad fastigium vsque exeunt, paulatim altiusque scandendo minores breuioreisque facti; arbore Pyramidis formam referente: orbiculariter autem hi caudicem ambiunt, taliq; alterno ordine dispositi sunt, vt per hos ad cacumen vsque, veluti per scalas, conscendi queat. Folia capillata veluti Pini, sed breuiora ac minimè aculeata. coni multò breuiora sunt, & crassiores quàm Abietis, mollibus, non duris squamis compacti, qui non deorsum pendent, sed fursùm arrecti, in ramis consistunt, quibus & adeò pertinaciter hæ-

rent, vt citra rami particulam auelli nequeant, vt Bellonius scribit: ligni materies durissima, nec cariem nec vetustatem sentit: cor odoratum ac subrubens. Dei Opt. Max. templum ex Cedrino ligno idcirco Salomon Iudæorum Rex Ierosolymis extrui voluit: & Gentiles Diuorum suorum simulachra ex hoc fixerunt.

Fluit autem & ex Cedro Resina Abiegnæ similis, odorata, lentæ admodum substantiæ, mansa siquidem dentibus adeò firmiter adhæret, vt ægre auelli queat; quæ initio liquidior & albida, vi ardoreque Solis durefcit & arida fit; vi verò ignis & ex hac Pix excoquitur, cui Cedriæ nomen; & quidem proprie.

In niuosis montibus Cedri nascuntur, veluti in Syriæ Libano, in quo adhuc nonnullas extare Bellonius refert, Salomonis, vt creditur, manu satas: iam & in Tauro ac Amano montibus reperiuntur: frigidis & saxosis gaudent. Cedrum, inquit Theophrastus, Syria gignit, eaque ad triremes vtuntur, qui Syriam ac Phœnicen incolunt; quia Pino carent.

Perpetua coma, vt ceteræ coniferæ, viret: humido ac Aultrino cali statu Cedri materies, atque ex hac statuæ aliaque opera sudare & humorem emittere videntur: veluti & omnes quibus oleosus est succus: auctor Theophrastus.

Proceram autem ac vastæ magnitudinis arborem hanc Græci *κέδρον*: Latini similiter Cedrum: Plinius lib. XXIIII. cap. v. Cedrelaten nominat, quali Cedrum Abietem aut Cedrinam Abietem; tum ad differentiam minoris Cedri, tum quòd Abietem valde referat.

Resina proprium nomen non accepit, Cedrina autem cognominari potest.

Pix autem ex hac extracta, *κέδρα* proprie dicitur: Plinius tamen & priorem Teda liquorem Cedrium in Syria vocari scribit, vt iam ante diximus. Optima est, inquit Dioscorides, pinguis, pellucida, odore grauis, quæ guttatim effusa coit, non dissipata permanet.

Ac Cedria temperatura calida est & sicca, cum partium tam exquisita tenuitate, vt vtriusque qualitatibus ordinem quartum attingere videatur. Mollem itaque carnem citò ac promptè

dd 2

citra

citra dolorem putrefacit, veluti septica dicta medicamenta, ex quorum medicamentorum genere ipsa quoque est, sed infimo loco, utpote debilissima: atque idcirco mortuorum corpora non corrumpit, sed resiccat, & à corruptione tuetur, humiditates eorum depascens.

At in viuentibus calor ipse qui in corporibus est, Cedriae vires adaugens, causa efficitur, ut tenerae carnes ab ea deurantur, Galeno teste.

Condiebantur autem olim mortuorum corpora magna ex parte Cedria apud Aegyptios, tametsi & alij conditurae fuerint modi, quos Herodotus latius refert.

Mumia.

Conditum verò corpus Officinae Mumiam nominant, sed perperam: Mumia siquidem Arabum nihil aliud est quam a Graecis Pissasphalton dictum, ut ex Auicennae cap. 474. & Serapionis 293. satis manifestum.

*Error in-
terpre-
tationis
Serapionis.*

Erroris occasionem praebuit Serapionis interpres, qui ex sua, non autem ex Serapionis sententia Mumiam interpretatur, mixturam ex Aloë & Myrrha, & quod eis admiscetur ex humiditate corporis humani. Sed ad Cedriam redeamus.

Hæc ad ocularia quoque medicamenta commendatur: oculorum aciem intendit illita, albugines & cicatrices detergit, aurium vermes necat cum aceto infusa, & sonitus sibilosque cum Hyslopi decocto, dentium cavitatibus imposita eos frangit & dolorem sedat; idem facit cum aceto colluta: contra anginas & tonsillarum inflammationes illita prodest: lentes pediculosque enecat: Cerastræ moribus cum sale imposita auxiliatur: contra venena leporis marini in passo sumpta conuenit: prodest & elephantiacis inuncta: vermes & tineas subtus iniecta enecat, & partus extrahit, ut quidem Dioscorides.

De Larice. CAP. XVIII.

Larix.

LARIX non exiguae quoque proceritatis arbor est, caudice rectè assurgente, cuius cortex inferiore parte, quæ ramis subest, crassus, asper, in frequentes rimas dehiscit, præcisus interiorius rubere conspicitur; reliqua parte laevis, glaber, nonnihil foris inalbicans: ramos Larix multos promit, in alios minores diuisos, qui lenti ac obsequiosi sunt: folia verò circa ramulos multa, ab vno tuberculo numerosa, simul coherentia, breuiora, tenuiora, mollioraque quam Pini,

Laricis ramulus.

Pini, haud aculeata sed retusa: flosculi, seu potius conorum rudimenta è tenerrimis ramulis erumpunt rotunda, elegantè tandem purpura rubentia. Coni parui Cupressinis magnitudine ferè similes, sed tamen longiores; gracilibus foliosis squamulis compacti; sub quibus latent fructus exigui, adnata tenui membranula, apum aut vesparum alis persimili: ligni materies durissima, colore praesertim quæ media ac interior est rubescens, ad diuturna opera perquam utilis.

Flammis autem nõ accendi Laricis lignum, aut ab igne non comburi, vt Vitruuius de Castro Larigno à Cæsare oppugnato refert, veritatem non habet: nam & in fornacibus ardet, & in carbones vertitur, ferrariis Officinis utilissimos, vt Matthiolus scribit.

Colligitur verò ex Larice & Resina liquida, *Resina Laricea.* candicanti melli, veluti Attico aut Hispanico, colore & consistèntia persimilis, quæ tamen non spontè effluit, sed ex arboris trunco manat, crasso oblongoque terebrò ad cor vsque perforato.

Galenus hanc duplicem quodammodò esse tradit lib. De medic. secundùm genera 1111. Vnam similem Terebinthinæ, alteram hac acriorem, calidiorem, magis liquidam, odoratu grauiorem, gustu amariorem, calidioremque. Sed posterior nõ Larigna, sed Lachryma fuisse videtur Abietis, quam Galenus, quia consistèntia quodammodò similis, pro Laricea habuisse

potuit. Adnascitur & Larici fungus, non qualis aliis arboribus, sed albidus, Medicinæque utilis, qui Agarici nomen adeptus; de hoc autem vbi de Fungis agitur, latius scriptum est. *Agaricum.*

Nascitur autem Larix non quidem in Græcia aut Macedonia, sed præcipuè in Italiæ Alpibus, haud longè à Tridento: iuxta Benacum ac Padum fluuios, tum & alia eorundem montium loca: reperitur & in Morauia, quæ olim Marcomannorum prouincia, locis montosis: Fuchsius in Silesia quoque gigni refert: alij verò & in Lusatia, circa Poloniæ fines.

Inter coniferas sola Larix absque foliis hieme reperitur: Vere noua ex iisdem, vnde priora deciderunt, tuberculis erumpunt. Coni legendi sunt ante hiemem cum folia defluere incipiunt: postea etenim sese pendentibus ac dissoluentibus squamulis, semina effluunt. Resina æstiuis mensibus colligitur.

Larix Græcè similiter *λάειξ* dicitur: Italis ac Hispanis *Larice*: Germanis *Serchenbaum*: Belgis *Loosenboom*: Gallis *Melese*.

Liquida Resina à Galeno quoque *λάειξ* nominatur: Latinis Resina Larigna, vel Resina Laricea: Italis *Larga*: in Officinis Terebinthina appellatur, atque eius loco diuenditur, & medicamentis admiscetur. Nec nouum id est: nam & sua ætate Galenus Rhopopolas Laricem Terebinthinæ loco vendidisse refert. Et potest hoc citra errorem fieri: ipse siquidem Galenus vno loco pro Terebinthina Lariceam, alio loco pro Laricea Terebinthinam substituit: in lib. De medic. secundùm genera.

At facultate Laricea reliquis omnibus Resinis humidior est, ac vnà acrimoniæ ac morsus expers, Terebinthinæ assimilis: medicamentis quæ vlcera & recentia vulnera probè curatura sunt, utiliter admiscetur. Omnes, inquit Galenus, Resinæ huiuscemodi humiditatis gratia simul & viscositatis, quam coniunctam habent, sicca medicamenta veluti colligant: quia verò non euidèntem obtinent acrimoniã, vlcera nequaquam irritant. Quapropter nonnulli meritò talibus medicamentorum compositionibus vel Terebinthinam vel Lariceam admiscuerunt. Hæc Galenus. Potest verò & Laricea omnia quæ Terebinthina, cui facultate, vt diximus, assimilis est; quod & ipse Galenus affirmat.

Terebinthus.

Terebinthi ramus cum corniculo.

Ex filuestribus perpetuò virentibus Terebinthus quoque, Theophrasto teste, est. Hæc quandoque fruticis instar, frequenter verò arboris modo attollitur: ramos spargit non paucos, oblongos: folia quoque oblongiora, ex pluribus ad vnã costam, siue, vt Theophrastus vocat, *ύίχον* cohærentia; veluti Fraxini, sed crassiora pinguioraque; singularia quorum Laurinis similia: flores racematim cohærent muscosi, vti Oleæ, purpurascens: fructus per maturitatem ex caruleo viret, baccarum Iuniperi magnitudine, durus, attractu pinguis ac resinofus, manusque inficiens: ligni materies dura, & qualis Lentisco.

Fert præterea, Theophrastus ait, oblonga quædam veluti *νεοίνα*, siue cornicula, interiùs vacua, colore nonnihil rubentia, in quibus exigui vermiculi culicibus similes, & quandoque humor quidam reperitur.

Ex huius autem trunco ac lignosis ramis Resina profluit liquida, quæ Terebinthina dicitur.

In Iudæa, Syria, Cypro, Africa, & Cycladibus insulis, vt Dioscorides ait, prouenit. Testatur Bellonius in Syria ac Cilicia copiosam inueniri, atque illinc venalem Damascum adferri: Clusius in Narbonensi Gallia, ac in plurimis Lusitaniæ, Hispaniæque locis spontè gigni ait, sed maxima ex parte fruticosam, & Resinam haud proferentem.

Theophrastus circa Idam & circa Macedoniam breuem, fruticosam contortamque nasci refert; apud Damascum verò Syriæ magnam, copiosam, decoramque. Idem Terebinthum quamdam masculam, alteram feminam facit: masculam quidem sterilem, feminam autem fructiferam. Huius verò vnã fructu protinus rubente, magnitudine Lentis, qui concoqui nequit; alteram fructu initio viridi, postea rufescente, postremò nigro, cum Vite maturescente, Fabæ magnitudine, resinoso.

Tradit verò & Indicam quamdam esse Terebinthum: arborem videlicet ramis ac foliis Terebintho similem, sed fructu differentem, quem Amygdalis similem habet. Videtur autem hæc eadem cum arbore Pistacia ferente, vt antea scriptum.

Terebinthus Indica.

Vere autem Terebinthi flosculi vnã cum nouis germinibus erumpunt, Septembri ac Octobri

Octobri vindemiæ tempore baccæ maturitatem assequuntur. Cornicula circa idem tempus nascuntur.

Hæc arbor Græcis *τέρμινθος*, quandoque verò etiam *τερβινθος* dicitur: Latinis Terebinthus: Italis *Terebintho*: Hispanis *Cornicabra*: Gallis *Terebinthe*: Arabibus *Botin*, & cum articulo *Albotin*.

Græcis Resina *τερμινθίνη* cognominatur: Latinis Terebinthina: Germanis *Serpentin*: Belgis *Framentijn*: Arabes gluten *Albotin* nominant, quibus fructus Granum viride est.

Ceterum Terebinthi cortex, folia, & fructus adstrictionis quippiam obtinent, secundo verò ordine excalfaciunt: resiceant quidem virentia modicè; arida verò ordine secundo: fructus verò etiam amplius, propinquus tertio ordine resiccantibus, & calidior quoque. Esui hic aptus est, vt Dioscorides ait, sed ventriculo aduersatur, vrinam prouocat, lienosis prodest: contra phalangiorum morsus ex vino bibitur.

Resina verò Terebinthina omnes alias, Dioscoridis sententia, antecedit: sed Galeno auctore primas omnium Lentiscina meruit: post hanc verò Terebinthina.

Manifestam quoque hæc, non tamen similiter ac Lentiscina, adstrictionem possidet; ceterum adiunctam habet amaritudinem quamdam, per quam magis quam Lentiscina digerit. ob eandem qualitatem inest & absterisio tanta quidem, vt & psoras sanet; lib. VII. De simp. medic. facultatibus: in lib. verò De medic. secundum genera, Terebinthinam Laticeæ assimilem facit, quam reliquis omnibus humidior, & acrimoniæ & morsus expertem esse affirmat, vt superiore capite latius scriptum.

De Lentisco. CAP. XX.

Lentiscus.

LENTISCVS frequenter instar fruticis nullo grandiore caudice, sed compluribus stolonibus Coryli modo luxuriat: sæpius verò & ad mediocris arboris altitudinem assurgit & magnitudinem assequitur: lenti ac flexibiles rami eius sunt: cortex subrufus, similiter obsequiosus ac frangi contumax: folia ab vno pediculo octona fere cohæret; Glycyrrhizæ foliis assimilia, sed duriora, colore saturato virentia, ambitu quandoque nonnihil rubètia, veluti & nonnullis discurrentibus venulis, odore nonnihil graueolentia. Flores muscosi racematim longis pediculis adhærent: baccæ succedunt Erui magnitudine, initio virentes, inde purpureæ, postremò nigre, pingues ac oleaginosæ; nucleo intus duro, nigro, cuius medulla candida est, ex quibus & oleum fit, Dioscoride teste.

Folliculos Lentiscus quoque profert, corniculi modo intortos, in quibus initio liquor, deinde hoc veterascente animalcula exigua culicibus similia, veluti in Terebinthi corniculis, ac complicatis Ulmi foliis.

Effluit quoque ex Lentisco Resina, sed arida, Mastiche dicta.

Lentiscus in pluribus regionibus prouenit: veluti in Syria, Creta, Italia, Narbonensi Gallia, plerisque Hispaniæ prouinciis, &c. Sed in Chio maris Ægæi insula præcipua: in qua vel sola diligenter, & Mastiches quidem caussa colitur, quæ ex cultis Lentiscis illic ab indigenis

vulnerato caule singulis annis diligenti adhibita cura colligitur, ac inde in omnes orbis partes mittitur.

Lentisci flosculi Vere, baccæ sub Autumnum perficiuntur. Mastiche verò circa vindemiæ tempus colligenda.

Dicitur Græcis *λίγις*: Latinis Lentiscus: Italis *Lentisco*: Gallis *Lentisque*: Hispanis *Mata*, & *Arcoya*.

Resina, *πνίην λιμίν*, & *μασίχη*: Latinis Lentiscina Resina, & similiter Mastiche nominatur:

tur : in Officinis Mastix : Italis *Mastice* : Germanis *Mastix* : Belgis & Gallis *Mastic* : Hispanis *Almassiga*, *Mastech*, & *Almecega*.

Oleum ex baccis expressum Hispanos *Azeyte de Mata* nominare Clusius scribit.

Lentiscus autem, vt Galenus ait, ex aquea essentia leuiter calida, & non pauca terrena frigida compositus est : desiccatur ordine secundo completo, in caliditatis ac frigiditatis quodammodo medius : omnibus suis partibus similiter adstringit, extremis turionibus, germinibus, foliis, fructu, ramorum ac radicum corticibus, tum & succo ex foliis expresso. Bibitur aliquod horum per se, vel cum aliis eiusmodi medicamentis, ad dysenterias, alui fluores, sanguinis spurcationes, & ex utero eruptiones, eiusdem ac etiam sedis procidentiam : idem siquidem possunt quod Acacia & Hypocistis.

Decoctum verò horum fotu caua vlcera carne implet, fracta ossa consolidat, fluxiones muliebres sistit, nomas reprimat, vrinas prouocat, mobilesque dentes collutione firmat ac stabilis. Ex ramulis aut ligno dentiscalpia quoque in eundem vsum conficiuntur.

Oleum ex baccis adstringendi vim similiter retinet.

Mastice.

Similem quoque facultatem Mastiche obtinet, omnium Resinarum optima, & primas partes merito occupans : nam praeter quòd modicè adstringat, inest illi quoque mordacitatis expers desiccatio, Galeno auctore.

Vtilis autem in primis debili ventriculo Mastiche est : dolores eius sedat, vel in exigua quantitate, trium videlicet granorum, assumpta, vel foris cum oleo illita, sed praecipuè alutæ inducta & emplastri modo admota, quo modò nauseam cibi que fastigium tollit, dolores sopit, retinendi potentiam intendit, & concoctionem promouet.

Auxiliatur verò & sanguinem expuentibus in eclegmate, & veteri tussi : additur ad dentifricia, quæ mobiles dentes confirmant, & sordidiores emundant : faciei illinitionibus quæ cutis nitorem conciliant permiscetur.

Commanducata verò Mastiche oris halitum emendat : pituitam è capite clementer citraque molestiam detrahit : dolores dentium mitigat, dentesque ipsos firmiores reddit, ac gingiuas contrahit, replicare verò & in oculis pilos Dioscorides addit.

F I N I S.

INDEX